

Pòrtic

Tian Riba

**Mas i Junqueras,
dos capitans
i un sol timó**

Tian Riba

**Mas i Junqueras,
dos capitans i un sol timó**

Primera edició: maig del 2015

© Joan Riba Cònsul, 2015

Drets exclusius d'aquesta edició:

Raval Edicions SLU, Pòrtic

Pedro i Pons, 9-11

08034 Barcelona

www.portic.cat

ISBN: 978-84-9809-333-9

Dipòsit legal: B-11.447-2015

Fotocomposició: Víctor Igual, SL

Impressió: Reinbook

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47).
Tots els drets reservats.

ÍNDIX

Dos capitans i un sol timó	13
El Temple de Salomó	17
Un burgès i un menestral	31
Dos pujolistes deucenistes	45
Sant Gervasi i Sant Vicenç dels Horts	55
La gran paradoxa	61
La lluita de classes	65
La Generació X contra la Generació T	71
Liceu Italià i Liceu Francès	79
La rata de biblioteca i el futur yuppie	83
La força moral i política d'un paper	89
Empresa i divulgació	97
La casa gran o el pal de paller de l'esquerra	105
El corredor de fons i l'esprintador	113
Els uns i els altres	121
Teòlegs de l'alliberament	127
La batalla de Sant Pancraç	133

Els fidels	141
L'entorn	147
El tercer home	151
El factor humà	163
Els mediadors	171
Independentistes instrumentals	175
La magnificència dels anys passa com les flors	181
Violetes imperials	195
Birdman (o la inesperada virtut de la ignorància)	197
Ahab (entre l'arpó i l'agulla)	199
Pal·las i el centaure	203
Epíleg	207
Annex	209

DOS CAPITANS I UN SOL TIMÓ

És un fet conegut, i degudament publicitat, que després de guanyar les eleccions del 2010 i convertir-se, aquest cop sí, en el 129è president de la Generalitat, Artur Mas va posar al despatx del Palau de la Generalitat un timó que li havia regalat un modelista naval de Premià de Mar, on hi ha gravada la inscripció «Cap fred, cor calent, puny ferm, peus a terra».

Des d'aquell dia, la figura d'Artur Mas s'ha lligat a aquest timó. I ell mateix ha anat vinculant-s'hi a base de metàfores marineres per explicar el que ara se'n diu «full de ruta polític». O «procés de transició nacional». O, simplement, «El Procés». Definició, per cert, que és una redundància. Perquè en política, segons el Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans, una Transició ja és un «procés» polític no violent «pel qual una comunitat modifica la seva forma de governar-se».

Sigui com vulgui, com que la periodista Pilar Raho-

la va lligar per sempre més Artur Mas amb el viatge a Ítaca —versió poema de Kavafis—, a partir del llibre *La màscara del rei Artur*, el president s'ha convertit, metafòricament, si també se'm permet recórrer a aquesta figura retòrica, en un Ulisses postmodern que vol portar tot un país a Ítaca, tot i que inicialment Ítaca és on havia arribat ell mateix després de set anys de travessa del desert a l'oposició.

El que no sabem és quant ha de durar el viatge, que ja ens diu Kavafis que és l'important, perquè el mateix DIEC diu que una «transició» és l'acció de passar «més o menys ràpidament» d'un estat a un altre. O d'un Estat a un altre, potser hauríem de dir aquí. Així que, a vegades, al capità Mas sembla que li agradi allargar el viatge, que gaudeixi més amb la travessa que amb el moment d'arribar a port.

En realitat, doncs, Mas va fer una travessa pel desert i ja va arribar a port. Però una part important de la societat i els desenganys polítics i personals del mateix Mas el van empènyer a enfilarse altre cop a un vaixell, ara en direcció a la terra promesa, una altra metàfora àmpliament utilitzada per un nacionalisme català que, en bona part, s'ha emmirallat en la creació de l'Estat d'Israel. De fet, el mateix Artur Mas va ser elevat en la campanya de les eleccions del 2012 a la figura d'un Moïses amb els braços oberts alliberant el poble hebreu de l'opressió dels egipcis. Però el 129è president de la Generalitat no té la capacitat d'obrir les aigües ni del mar

Roig ni del Mediterrani, així que ha optat per un vaixell que a voltes ha semblat el *camarot* dels germans Marx. De Groucho, però també de Karl.

Un vaixell on a Mas li ha sortit competència a l'hora de portar el timó. Potser perquè, com Moisès, ha semblat que dubtava, o algú ha pensat que dubtava, de la divinitat. I el seu ajudant vol ser el Josuè que entrarà amb els catalans a la terra promesa, fart que gaudeixi tant de la travessa que vagi allargant la ruta. De fet, Mas ha assumit el compromís de portar els catalans fins a les portes de la terra promesa. Però ell mateix ha afirmat que el seu camí acaba allà. Ell mateix ha assumit que un cop el poble hagi decidit si hi vol anar, ell no hi entrarà.

I qui és aquest Josuè, fill de Nun, successor de Moisès com a guia del poble d'Israel, que portarà els catalans a la terra promesa després de la sortida d'Egipte i de quaranta anys vivint al desert? Doncs respon al nom d'Oriol Junqueras i Vies. Un home que creu que el millor líder és a vegades aquell que no ho volia ser de cap manera i que, senzillament, es va veure obligat a ser-ho. Com, de fet, Déu va obligar Moisès. Passatge de la Bíblia que el creient Junqueras es coneix molt bé.

Oriol Junqueras, un historiador que té en Roger de Llúria un dels seus personatges favorits de la història de Catalunya. Roger de Llúria, nascut a Scalea, Calàbria, va ser el gran almirall de la flota catalana durant el regnat de Pere el Gran, l'època d'or de la història de Catalunya, els anys de plenitud econòmica i demogràfica, quan es

construeix l'imperi al Mediterrani. Encara que sigui un imperi confederal i per garantir via lliure als mercaders catalans. L'eina que calia aleshores.

Roger era un militar cruel i destraler que en les guerres navals d'extermini tenia l'admiració de la tropa, dels seus almogàvers, però era el terror de l'enemic. A la batalla de les Formigues contra els francesos, per exemple, va agafar tres-cents ferits, els va portar a la platja, els va posar una corda al coll i, amb el cap que quedava lliure, els va lligar a un vaixell que els va estirar fins a enfonsar-los al mar. Un capità expeditiu que als presoners que encara podien caminar, fins a dos-cents quaranta diuen les cròniques, els va treure els ulls amb una cullera. A tots, excepte a un. Un a qui només n'hi va treure un perquè fes de guia. I, aleshores, va exclamar als francesos allò de:

«Ne sol em pens que galera ni altre vaixell gos anar sobre mar menys de guiatge del rei d'Aragó; ne encara no solament galera ni lleny, mas no creu que nengun peix se gòs alçar sobre mar si no porta un escut ab guiatge del rei d'Aragó en la coa per mostrar guiatge d'aquell senyor rei d'Aragó».

Dos estils, dos perfils. Dos capitans disputant-se un sol timó.

EL TEMPLE DE SALOMÓ

Un frare amic de Jordi Pujol li va enviar una carta de suport després de la confessió de l'expresident del 25 de juliol del 2014. Li explicava la història bíblica del rei David. Ja sabem que David va matar el gegant Goliat. Una altra metàfora utilitzada a bastament en el procés polític que viu Catalunya. Ja se sap: el petit contra el gran. Una petita regió del nord-est contra l'antic gran imperi de matriu castellana. I sabíem també, i Pujol no s'està de recordar-ho, que David va ser un dels grans reis d'Israel. Altre cop Israel.

Però la seva gesta venent el gegant Goliat va ser tan gran, que sabem menys de la falta de David. Del seu gran pecat. La podeu escoltar a l'*Hallelujah* de Leonard Cohen, el *crooner* fill d'una família jueva de classe mitjana i d'ascendència lituana del Quebec. És una breu història que s'explica al *Segon Llibre* del profeta Samuel: David es va enamorar de Betsabé, la dona d'un dels seus

guerrers, quan passejant pel terrat del seu palau la va veure banyant-se al riu. I David, cedint a la seva feblesa, la va fer cridar per allitar-s'hi. Betsabé va quedar embarrassada. I, aleshores, David va enviar Uries l'hitita, el marit de la noia, al front de l'exèrcit d'Israel. I, un cop allà, va demanar als seus homes que el deixessin sol per tal que morís a les mans dels seus enemics.

Llavors, amb el camí lliure, David es va casar amb Betsabé. Però, ah, la història no va acabar aquí. Déu coneixia el secret i es va enfadar amb el rei. I el profeta Natan li va anunciar que el seu fill moriria. David va dejunar i va plorar a l'espera del perdó. Però el fill que esperava Betsabé va morir pel càstig diví. I David tampoc no va poder complir el seu somni: construir el temple de Jerusalem.

Però va ser el seu fill Salomó, fruit del segon embarràs de Betsabé, l'esposa preferida del rei, qui després d'obtenir el cobejat poder va acabar l'obra del seu pare i va construir el Temple que guardava l'Arca de l'Aliança amb les taules de la llei, els Deu Manaments que Déu va donar, per cert, a Moisès al mont Sinaí.

«Ho entén?». Pujol assenyala una gran Bíblia. «Jo era molt creient. Ara ho tinc rovellat», reflexiona. Per això és un frare qui li recorda la història i qui li descobreix que a la Bíblia hi ha l'explicació de qui és Jordi Pujol als 84 anys.

El David que es va enfrontar al franquisme i el va derrotar. El David que va regnar vint-i-tres anys. «Un

bon regnat». I el David que va cometre una falta i ara la paga. I la paguen els seus fills. I està expiant el seu pecat.

L'home que va reconstruir aquella Catalunya que, diu la llegenda, va veure destruïda des del Tagamanent. Però que no va poder fer realitat el Temple, entès com la Catalunya plenament lliure. I que, com Moisès, no va entrar mai a la terra promesa.

Pujol se sent reflectit en aquesta història bíblica que va estar temptat d'explicar al Parlament el dia que hi va comparèixer per exposar la seva confessió. El 26 de setembre del 2014. El dia que la cambra catalana va fer un judici sumaríssim al pujolisme. El dia abans que Artur Mas, que ja no sabem si és Ulisses, Moisès o Salomó, fes un pas més per construir el Temple.

Pujol recorre a una figura bíblica. Però tenint en compte que tot el seu drama ve per una suposada herència deixada als fills, Pujol bé podria ser més aviat el rei Lear, perquè la seva és una tragèdia de William Shakespeare. Lluís Pasqual, que ha dirigit *El Rei Lear* al Lliure, diu que Shakespeare és el poeta a què tornem una i altra vegada per veure de quin material estem fets els humans. Va ser Núria Espert qui va protagonitzar la tragèdia sobre un vell rei desolat, una obra que parla de la correcta relació entre pares i fills, de la traïció dels fills que acaba en tragèdia per a tota la família. Però és també una obra que qüestiona la monarquia medieval,

d'herència familiar i de vincles de lleialtat entre vassalls. I que tracta de la nova política basada en l'ascens de noves classes socials, que acaben ocupant el buit de Lear. I no oblidem que a l'obra de Shakespeare, l'heroi tràgic és destruït perquè ell contribueix a la seva pròpia destrucció.

A Catalunya, el drama del rei Lear va començar el dia que els Mossos d'Esquadra, un altre juliol, el del 2009, van entrar al Palau de la Música. Aleshores, una part de la societat catalana ja va veure astorada que l'Arcàdia feliç del pujolisme amagava brutícia sota l'estora. La llegenda ha equiparat el rei Artur i la reina Ginebra amb Jack i Jackie Kennedy, en una Casa Blanca convertida en Camelot com a idealització d'un temps en què tot era millor. Els americans no tenen rei i el més proper a una família reial són els Kennedy, de la mateixa manera que els Pujol han estat el més semblant a una monarquia catalana. El drama va seguir quan, amb el cas Pretòria, dos dels col·laboradors més fidels de Pujol, Lluís Prenafeta i Macià Alavedra, van ser imputats per tràfic d'influències. I va seguir amb les investigacions judicials sobre la fortuna dels fills de Pujol. Fins que, finalment, la casualitat va voler que un 14 de juliol, aniversari de la presa de la Bastilla que va marcar la fi de l'Antic Règim a França, es posés fi a la continuïtat de la monarquia nostrada.

Aquell dia del 2014, Oriol Pujol Ferrusola deixava la política, víctima d'ell mateix, de la família i del procés

polític que va ajudar a impulsar i que va provocar que s'aixequessin catifes a Camelot. El nou rei Artur sabia que un partit com Convergència no podia tenir uns generals sense galons, ni una ombra afegida al cas Palau, que també és el del presumpte finançament irregular del partit. Encara faltava la confessió del pare, però Oriol Pujol, l'autèntic hereu, va caure. Perquè com va dir Lluís XVI dos-cents vint-i-cinc anys abans, el que vivia el país no era una revolta, era una revolució. De nació i de regeneració. Artur Mas, el marmessor, qui havia de guardar tanda, es desfeia de l'ombra de la família del patriarca. Aquell estiu, Mas va matar políticament Jordi Pujol Soley i Oriol Pujol Ferrusola. Com abans ja s'havia desfet de l'ombra de Jordi Pujol júnior, que duia les finances del partit quan ell va arribar. I el 9 de febrer del 2015, al Parlament, Mas es va allunyar, o ho va intentar, definitivament, del pujolisme i, de retruc —ja ho veurem—, del seu pare biològic.

No, no serà el primer fill de Pujol qui construirà el Temple. Perquè també li ha caigut a sobre el càstig diví, com al primer fill de David i Betsabé. Serà, en tot cas, el segon. Si algú és Salomó a Convergència, aquest és Artur Mas. Com ho és Oriol Junqueras. Com ho som tots nosaltres.

Quaranta anys després de la fundació de CDC a Montserrat —el partit que millor ha connectat amb les classes mitjanes del país, el partit que, en coalició amb Unió Democràtica, ha guanyat totes les eleccions al Par-

lament de Catalunya—, el país ha iniciat, aparentment, una despujolitització que ha accelerat la marxa.

Paradoxalment, Jordi Pujol tornava a viure en la semiclandestinitat, obligada pels advocats. Després de perdre l'oficina d'expresident, Pujol treballa ara en un altre despatx, que és en el que ha convertit, després de llogar-la, la casa que els porters tenien a la planta baixa de l'edifici on amb Marta Ferrusola han viscut tota la vida, a la ronda del General Mitre de Barcelona. Allà, en un cau sense gairebé llum del sol, Pujol hi rep visites, poques, com la d'aquest matí del divendres 10 d'octubre del 2014. Han passat més de dos mesos des de la seva confessió i avui encara hi ha una parella de periodistes fent un cafè al bar del costat del portal dels Pujol, amb una càmera a terra que els delata, esperant si el rei David surt avui del cau. Tal és la commoció que hi ha hagut al país.

Pujol ja no té oficina, ni secretària, ni fundació, ni res. Només l'escorta, que és qui li marca fins i tot el telèfon mòbil, perquè Pujol no sap fer coses mundanes, tot i que algun dia ha arribat a agafar el telèfon i ha dit amb sorna «m'estic modernitzant». I és l'escorta qui li omple d'aigua el vas de plàstic blanc. Res a veure amb el vidre i els posavasos de l'antiga oficina d'expresident del passeig de Gràcia.

Jordi Pujol i Soley era tan gran, la seva figura política era tan gran, que la caiguda ha estat de les mateixes pro-

porcions. I se l'ha tractat amb acarnissament. Començant pel seu partit, que li va dir que no tornés a cap executiva, que ja no seria president fundador, que tornés el carnet i que ja no tenia els privilegis d'expresident de la Generalitat, ni tracte de Molt Honorable. Sense honor. Això és el que més li dol. Pujol podia suportar la presó. Però no el deshonor, que aguanta amb estoïcisme. Ell sol va fer l'ascensió i ell sol ha caigut. Cosa que engrandeix el mite i la tragèdia.

A l'octubre del 2014, l'expresident encara constatava que el seu cas no havia afectat el procés sobiranista. La V havia estat un èxit. Però, com que a Pujol se l'ha d'interpretar, en el fons, li dolia. En el fons, li dol. «Això del pujolisme, les noves generacions ja no ho entenen». I aquesta és la clau. «Això del pujolisme» ja no va amb les noves generacions.

O sí? Entenen les noves generacions el pujolisme? David Fernández, el diputat de la CUP de 40 anys, nascut, per tant, l'any de la fundació de CDC, que presideix la comissió del Parlament que investiga la cara B del pujolisme, és el símbol d'una generació que enterra un passat recent que l'ha immobilitzat? O és gràcies a aquest passat recent que el país és on és?

Perquè, què va ser en realitat el pujolisme? El partit nacional, més que nacionalista, en definició de la politòloga Paola Lo Cascio. El partit nacional que, basat en

la personalitat del seu líder, va ser un factor de modernització del país, va crear TV3, va desplegar els Mossos d'Esquadra, va construir un sistema sanitari, va crear i expandir un model d'educació, i va treballar per l'encaix de Catalunya a l'Espanya Gran. És «el conjunt de conceptes, discursos, gestos, accions, obres, persones i entorns propis del nacionalisme català moderat (fluctua entre el centredreta i el centreesquerra) nucleat a partir de la federació de partits CiU, força que —sota el lideratge fort de Jordi Pujol— ha governat l'autonomia catalana de manera ininterrompuda des dels primers comicis al Parlament de 1980 i ha influït en la governabilitat espanyola durant el període més llarg i estable de vida democràtica de la nostra història contemporània», segons definició de Francesc-Marc Álvaro del 2002. O és l'oasi català que era en realitat «*una charca ponzoñosa y asquerosa*», en paraules de Montserrat Nebrera, una màquina més o menys evolucionada que ens va endollar a un món imaginari amb l'excusa de reconstruir el país, però que amagava una guerra freda entre convergents i socialistes, la tensió controlada amb l'Estat i la connivència entre les elits que ha facilitat la corrupció.

En tot cas, és absurd explicar la figura de Pujol només amb els fets coneguts al juliol. Perquè ens falta informació i repòs. I perquè la seva figura, per molt que fins i tot ell l'hagi intentat endolcir, és com la dels grans animals polítics, d'una complexitat immensa.

Ara, però, ens hem de preguntar: som fills de Pujol? La construcció d'un imaginari, d'una autonomia política, van ser el trànsit necessari per perdre la por i dotar de consciència? El temple de Salomó el faran els fills del rei David? Qui és Salomó? És Artur Mas? És Oriol Junqueras? És David Fernández? Som tots nosaltres? Gràcies a Pujol construirem el Temple? O ja l'hauríem fet abans si Pujol no s'hagués perpetuat en el poder? O les dues coses són vàlides? Pujol deixa anar una frase enigmàtica. «Allò del Temple de Salomó no va acabar bé». El van arrasar els babilonis i encara ara és motiu de disputa.

La resposta és que som fills de Pujol i el pujolisme, etapa imprescindible de construcció nacional, però el pujolisme va durar massa i es va enquistar, com es va enquistar l'autonomisme de la Transició. I es va enquistar el règim mateix de la Transició. Som fills de Pujol, però alhora el pare de la pàtria ha fet de tap. Són les dues coses. És compatible una cosa amb l'altra. Els mateixos pares de la Catalunya autònoma es van carregar la Catalunya autònoma, com els pares del règim del 78 es van carregar el règim del 78 a Espanya. Quan es van pensar que allò era seu i mereixien cobrar-s'ho. Quan van decidir que mereixien autocompensar-se.

La pel·lícula *Good Bye Lenin!* explica la història d'una dona que està en coma durant la caiguda del mur de

Berlín. Les dictadures fan que primer deixis de parlar, després deixis de pensar i finalment deixis de sentir. Hi ha un text magnífic, *Prendre partit*, de Ronald Harwood, representat per Josep Maria Pou al teatre Goya, que ho explica. El nazisme va ser això. El franquisme va ser això. L'Alemanya oriental va ser això. Aquella dona de Berlín no era comunista. Però va deixar de parlar, de pensar i de sentir. I la RDA es va convertir en la seva zona de confort. Així que, un cop es desperta, a la dona li amaguen la realitat perquè una excitació no li perjudiqui la salut. Aquella dona havia deixat de pensar, de parlar i de sentir.

Si algun pujolista va estar de vacances desconnectat a finals de juliol del 2014, l'endemà del 25 va arribar a un país nou. A partir d'aquell dia, per mantenir la ficció ja calia inventar un TN on Jordi Pujol fos encara molt honorable, si no volíeu desmuntar-li la il·lusió a la vostra mare que vam viure a Camelot. És evident, i seria pornogràfic fer-ho, que el pujolisme no es pot comparar amb cap dels règims esmentats. Però el pujolisme va acabar sent també una zona de confort. Un règim que primer va ajudar a tornar a parlar, a tornar a pensar i a tornar a sentir. Però que, sota el paraigua dels límits que marcava el pare de la pàtria, va impedir sentir més enllà, pensar més enllà, parlar més enllà. Hi va haver un temps en què els independentistes eren una minoria a les tertúlies. En què eren convidats per discriminació positiva. Ara és al revés. O és que no parlàvem, no pensàvem i no

sentíem? O, senzillament, com ha defensat sempre Javier Cercas en les seves obres, ens apuntem sempre a una majoria? O al que creiem que és una majoria? Estar on està la majoria. Dir sempre que sí. O, vist al revés, el que la sociòloga alemanya Elisabeth Noelle-Neumann en diu espiral de silenci. Un corrent que fa que els ciutadans s'acabin acomodant o adaptant al corrent dominant, que no cal que sigui majoritari. I que val per al franquisme, per a la democràcia, per al pujolisme o per a l'independentisme.

Sigui com vulgui, el país havia esclatat pel setembre del 2012 i van començar a aparèixer independentistes de sota les pedres, molts dels quals provinents de l'Arcàdia feliç del pujolisme. El règim que calia protegir per demostrar que els catalans érem dignes de l'autogovern. Per això, feta la confessió que aixecava la tapa de les clavagueres que té tot règim, el país començava a ser més lliure. Catalunya començava a ser més lliure a l'agost del 2014.

Ho va escriure Pujol ens els pamflets llançats al Palau de la Música el 19 de maig de 1960 davant la visita de Franco: «L'home que aviat vindrà a Barcelona, ha escollit com a instrument de govern la corrupció. Ha afavorit la corrupció. Sap que un país podrit és fàcil de dominar, que un home compromès per fets de corrupció econòmica o administrativa és un home presoner. Per això el règim ha fomentat la immoralitat de la vida pública i econòmica. Com es fa en certes professions in-

dignes, el règim procura que tothom estigui enfangat, tothom compromès. L'home que aviat vindrà a Barcelona, a més d'un opressor, és un corruptor».

Va ser un xoc social comprovar com Pujol va caure en una trampa que coneixia.

Una altra cosa és per què ha esclatat ara el cas Pujol. I ho ha fet perquè, com una gran part dels catalans, Pujol va decidir dir que no. Va decidir dir que no, com ja havia dit que no durant el franquisme. Perquè va dir que no a allò a què havia dit que sí durant tota la seva trajectòria política. I va trencar un pacte d'Estat. Com es controla una província rebel? Per les armes o corrompent les elits. Ho va escriure ell mateix. I va caure a la trampa. O va ser pràctic. O no ho va saber o no ho va poder evitar. El temps dirà. Tot el que sigui eliminar la corrupció com a sistema ens fa més lliures. Perquè al país hi ha hagut massa connivències, com ho demostra el desfalc de Fèlix Millet al Palau de la Música, que amaga molt més que un lladre de guant blanc.

«Jo no em puc posar bona nota». Aquest és el Pujol actual. Un home que oscil·la entre el messianisme i la lucidesa humana. Una personalitat complexa que havíem vist com un ancià venerable, perquè els anys endolceixen el passat, però que ja se sabia que havia tingut una cara fosca. La cara fosca del pujolisme. La cara B. Perfectament trenada amb la cara fosca del règim del 1978. Jordi Pujol i Solel. L'home que avui busca desesperadament que l'entenguin, potser perquè es pensava

que el perdó seria immediat. L'home que en el càstig troba la pau amb si mateix. L'home amb ideals —«jo no sóc nacionalista, sóc un patriota»— que un dia va descobrir que per mantenir-se en el poder s'ha de jugar al mateix joc que els altres. L'home que potser ens ha enganyat més del que ens hem pensat mai. L'home que potser s'ha enganyat més a si mateix del que mai havia pensat. «Jo no em puc posar bona nota».

I ara, la història ha fet que dues persones que no estaven cridades a fer-ho, Artur Mas i Oriol Junqueras, siguin els encarregats de trencar, de veritat, aquells pactes d'Estat.